

19.3.2024

Ratkaisunumero
1016 1641**Tuomioistuimen kokoonpano**

Käräjätuomari Petri Voima

Asianosaiset

Vauhkala Mika

Asia

Muu riita-asia

Vireille

15.3.2022

SELOSTUS ASIASTA**Esteellisyysväite**

Vaatimus

Mika Vauhkala on vaatinut, että käräjätuomari Marko Lepistö todetaan esteelliseksi käsittelemään asiaa L 706/2022/1504.

Perusteet

Käräjätuomari Marko Lepistö oli toiminut käräjätuomarina asiassa L 706/2021/2416 (tuomio 10.9.2021, ratkaisunumero 165570/2021). Tapauksessa oli ollut kysymys kantajien vaatimasta hyvityksestä yhdenvertaisuuslain rikkomisen johdosta, kun HUS / Helsingin naistenklinikka ei ollut ottanut kantajia vastaan, koska he eivät olleet käyttäneet kasvomasseja. Naistenklinikalla oli tuolloin ollut voimassa maskisuositus. Käräjätuomari Lepistö oli hylännyt kanteen haastetta antamatta mm. sillä perusteella, että:

"[Kantajien] kannevaatimuksen taustalla oli denialismiin perustuva Korona-pandemian vakavuuden kieltäminen. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan [kantajiin] väitetysti kohdistettu menettely on perustunut kuitenkin tapahtumajaksena yleisen käsityksen mukaan tarpeelliseen ja välttämättömään keinoon suojata sairaalaympäristössä oleskelevien muiden ihmisten terveysturvallisuus. Yhdenvertaisuuslaki ei voi suojata yksilön sellaista mielipidettä, joka on tai saattaa olla omiaan vaarantamaan muiden ihmisten terveyden tai yleisen turvallisuuden."

Edelleen tuomion mukaan *"[kantajat] olivat aviopari, jota oli estetty esitetyn mielipiteen vuoksi pääsemästä lapsivesitutkimukseen. Kantajat olivat ilmoittaneet, että he eivät uskoneet Covid-19-pandemian vakavuuteen, ja että ainakaan maskit eivät auttaneet kyseistä tautia vastaan. Maskin ja visiirin käyttö aiheutti molemmilla paniikkikohtauksen."*

Käräjätuomari Lepistö oli siis jättänyt toimittamatta haasteen HUS:lle sillä perusteella, että hän itse oli esittänyt kantajien kannevaatimuksen perustana olleen "denialismiin" perustunut koronapandemian vakavuuden kieltäminen. Mitään tällaista "denialismiin" liittyvää väitettä ei kuitenkaan haastehakemuksessa ollut esitetty. Lisäksi kantajiin kohdistettu menettely (maskin käytön vaatiminen) oli käräjätuomari Lepistön mielestä perustunut tarpeelliseen ja välttämättömään keinoon suojata terveysturvallisuutta.

Käräjätuomari Lepistö oli jo ennen haasteen toimittamista päättänyt OK 5:6.2 §:n nojalla, että haastehakemus oli selvästi perusteeton. Käräjätuomari Lepistön mukaan kantajat eivät olisi edes väittäneet, että heitä olisi kohdeltu epäsuotuisammin kuin muita sairaalan asiakkaita oli kohdeltu, ja että tästä väittämistäakaan täyttämättä jättämisestä johtuen kanteessa ilmoitetuista seikoista ei voisi seurata heidän pyytämäänsä seurausta, jonka vuoksi kanne oli hylättävä. Väite oli kuitenkin absurdi: kantajathan nimenomaan totesivat oikeustositseikkana, että edellytykseksi heidän pääsylleen lapsivesitutkimukseen 23.3.2021 oli asetettu maskin tai visiirin käyttäminen ja että he eivät mm. terveydellisistä syistä voineet maskia tai visiiriä käyttää, eli että heitä kohdeltiin kiellettyyn syrjintäperusteeseen nojautuen epäsuotuisammin kuin maskia tai visiiriä käyttäviä sairaalan asiakkaita, jotka pääsivät sairaalaan hoitoon. Siten pelkästään sitä, että kantajat eivät olleet nimenomaisesti ”alleviivaten” todenneet, että heitä kohdeltiin eriarvoisesti kuin maskia käyttäneitä asiakkaita, oli hyvin vaikea nähdä riittävänä syynä kanteen ”ilmiselvälle” oikeudelliselle perusteettomuudelle OK 5:6.2 §:n tarkoittamalla tavalla.

Käräjätuomari Lepistön ennakoasenteellisuuteen ja tuomion perustelujen fasadimaisuuteen viittasi myös se, että hän viittasi tuomion perusteluissa yhdenvertaisuuslain 11 §:n 2 momenttiin jättämällä ilmeisen tarkoitushakuisesti siteeraamatta säännöksen loppuosaa. Hän totesi, että erilainen kohtelu on kuitenkin oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Säännös kuitenkin jatkui siten, että tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, kun kyse on mm. julkisen vallan käytöstä tai julkisen hallintotehtävän hoidosta. Käräjätuomari Lepistö oli tiennyt tai hänen olisi tullut tietää, että lapsivesitutkimukset kuuluvat terveydenhuoltolain (1326/2010) 15 §:n mukaisten neuvolapalveluiden piiriin, jotka kuuluvat yhdenvertaisuuslain 11.2 § 1 kohdan mukaiseen julkisen hallintotehtävän hoitamisen alaan.

Lapsivesitutkimusten järjestämistä koski yhdenvertaisuuslain 11.1 §:n mukainen erilaisen kohtelun lakiin perustumisen vaatimus, eikä käräjätuomari Lepistön soveltama 11.2 § tullut lapsivesitutkimuksiin liittyen sovellettavaksi. Tästä johtuen lapsivesiklinikan esittämän maskivaatimuksen olisi tullut perustua eduskunnan säätämään lakiin yhdenvertaisuuslain 11.1 §:n edellyttämällä tavalla, jotta vaatimus olisi voinut olla yhdenvertaisuusvaatimuksen mukainen ja siten laillinen. Suomessa ei kuitenkaan missään vaiheessa ollut säädetty maskien käyttöä lailla pakolliseksi, ja vaikka valtioneuvosto olikin esittänyt tällaista lakia keväällä 2021, oli se vetänyt esityksensä pois käsittelystä 31.3.2021, eikä missään vaiheessa palannut asiaan.

Käräjätuomari Lepistön kantajien kannevaatimuksesta käyttämä denialismi-sana (sana, jota kantajat itse eivät missään vaiheessa olleet käyttäneet) yhdistettiin yleisessä kielenkäytössä lähinnä yhteiskunnallisesti erityisen paheksuttaviin ilmiöihin, kuten ilmastodenialismiin, holokaustin kieltämiseen ja rokotedenialismiin.

Kantaja katsoi, että käräjätuomari Lepistön denialismi-sanan käyttöä asian kantajan kannevaatimukseen liittyen oli pidettävä poikkeuksellisen ehdottoman kannanoton esittämisenä irrallaan oikeuslähteistä, joka antaa aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta vaarantavaa.

Edellä esitetyn perusteella kantaja piti selvänä, että käräjätuomari Lepistön 10.9.2021 antamassa tuomiossa käyttämä voimakas kielellinen ilmaisu antoi OK 13:7.2:n tarkoittamalla tavalla perustellun aiheen epäillä hänen puolueettomuuttaan tapauksen kanssa samankaltaisia oikeuskysymyksiä sisältävien koronatoimia kyseenalaistavien asioiden käsittelyssä, kuten nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa Vauhkala vs. Suomen valtio ja Fazer.

Koska kärjätuomari Lepistö oli soveltanut asiassa L 706/2021/2416 yhdenvertaisuuslakia edellä mainitulla tavalla ilmeisen tarkoitushakuisesti, käyttänyt voimakkaasti asenteellista kieltä kantajan kannevaatimukseen liittyen sekä hylännyt kyseisen kanteen haastetta antamatta ilmeisen kevein ja / tai kyseenalaisin perustein, antoi tämä perustellun aiheen epäillä hänellä olevan OK 13:7.2 §:n tarkoittamalla tavalla ennakoasenne yleisemminkin koronapandemiaan liittyviin ja koronatoimia kyseenalaistaviin oikeustapauksiin. Kantaja katsoi kärjätuomari Lepistön ennakoasenteen olevan sellainen, että hän ei kyennyt toimimaan tapauksessa Vauhkala vs. Suomen valtio ja Fazer objektiivisesti ja puolueettomasti.

Kärjätuomari Lepistön lausuma

Esteellisyysväite tuli hylätä.

Mika Vauhkala oli väittänyt, että kärjätuomari Lepistö oli ennakoasenteen vuoksi esteellinen osallistumaan asian Vauhkala vs. Suomen valtio ja Fazer Ravintolat Oy käsittelyyn, koska tämä oli aikaisemmin toiminut tuomarina asiassa L 706/2021/2416 ja soveltanut siinä yhdenvertaisuuslakia ilmeisen tarkoitushakuisesti ja käyttänyt asenteellista kieltä sekä hylännyt kanteen haastetta antamatta ilmeisen kevein ja/ tai kyseenalaisin perustein.

Asiat eivät olleet samanlaiset tai edes samankaltaiset. Aikaisempi ratkaisu ja kanteen hylkääminen haastetta antamatta oli perustunut siihen, että kantaja ei ollut haastehakemuksen täydentämisen jälkeen vedonnut sellaiseen yhdenvertaisuuslain mukaiseen syrjintäperusteeseen, jonka perustella väite syrjinnästä olisi voinut menestyä. Ratkaisu oli lainvoimainen ja lopputuloksen ja perustelujen osalta hovioikeuden hyväksymä. Helsingin hovioikeus oli evännyt asian jatkokäsittelyluvan päätöksellään 27.1.2022.

Nyt käsittelyssä olevassa asiassa pääasiallinen kysymys oli koronatodistuksen käyttöä koskevan sääntelyn perustuslainmukaisuus ja se, oliko sääntely johtanut kantajan perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksien loukkaamiseen.

Kärjätuomari Lepistö totesi, että hänellä ei ollut yleistä ennakoasennetta koronapandemiaan liittyviin ja koronatoimia kyseenalaistaviin oikeustapauksiin. Hänellä ei myöskään ollut mitään liityntää nyt käsiteltävän asian osapuoliin tai heidän avustajiinsa. Hänen tiedossaan ei ollut aikaisemman ratkaisun perusteella taikka muutoinkaan sellaista seikkaa, joka estäisi toimimasta nyt kysymyksessä olevassa asiassa tuomarina objektiivisesti ja puolueettomasti.

KÄRJÄOIKEUDEN RATKAISU

Perustelut

Tausta

Asiassa on ilmennyt, että kärjätuomari Lepistö on aikaisemmin kärjätuomarina ratkaissut asian L 706/2021/2416.

Ratkaistavana on, onko kärjätuomari Lepistö edellä mainitussa asiassa antamansa ratkaisun vuoksi esteellinen toiminaan tuomarina asiassa L 706/2022/1504.

Sovellettavat säännökset

Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tuomari on esteellinen, jos hän tai hänen 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on käsitellyt samaa asiaa toisessa tuomioistuimessa, muussa viranomaisessa tai välimiehenä. Tuomari on esteellinen myös, jos hän on

asianosaisena samanlaisessa asiassa ja tämän asian laatu tai käsiteltävänä olevan asian ratkaisun vaikutus tuomarin asiaan antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta asiassa. Pykälän 2 momentin mukaan tuomari on esteellinen käsittelemään samaa asiaa tai sen osaa uudelleen samassa tuomioistuimessa, jos on perusteltua aihetta epäillä hänellä olevan asiaan ennakoasenne hänen asiassa aikaisemmin tekemänsä ratkaisun tai muun erityisen syyn vuoksi. Pykälän 3 momentin mukaan tuomari on esteellinen, jos jokin muu tässä luvussa tarkoitettuun seikkaan rinnastettava seikka antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta asiassa.

Tuomarin esteellisyyttä koskevien säännösten esitöissä on todettu, että 2 momentissa tarkoitettu perusteltu epäily tuomarin puolueettomuuden vaarantumisesta voi syntyä, jos tuomari joutuu käsittelemään samaa asiaa tai ratkaisemaan saman asian tai siihen läheisesti liittyvän kysymyksen kahteen kertaan tai jopa useamminkin. Tällaiset tilanteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat tapaukset, joissa tuomari on aikaisemmin käsitellyt asiaa tai ratkaissut sen samassa tuomioistuimessa. Toisessa ryhmässä ovat tapaukset, joissa tuomari on joutunut saman asian kanssa tekemisiin joko toisessa tuomioistuimessa tai toisessa viranomaisessa. Kolmannen ryhmän muodostavat tapaukset, joissa tuomari on ollut asian kanssa tekemisissä muutoin kuin tuomarina tai viranomaisena. Kaikissa näissä tilanteissa saattaa herätä perusteltu epäily, että asian aikaisempi käsitteleminen ja varsinkin sen ratkaiseminen on jo aiheuttanut tuomarille vahvan ennakoasenteen siitä, miten asia on lopullisesti ratkaistava. Tämän ennakoasenteen vuoksi on pelättävissä, että tuomari ei kykene puolueettomasti ja avoimesti arvioimaan ja ratkaisemaan samaa asiaa sen tullessa uudelleen hänen käsiteltäväkseen (HE 78/2000 vp, s. 19).

Epäily ennakoasenteesta voi syntyä siitä, että tuomari on osallistunut samassa tuomioistuimessa aikaisemmin asian tai sen osan ratkaisuun taikka muusta erityisestä syystä. Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että tuomari on saanut oikeudenkäyntimenettelyn ulkopuolella asiaa koskevia tietoja ja että hän on ennen asian vireilletuloa ottanut asian ratkaisuun kantaa (HE 78/2000 vp, s. 42).

Esteellisyyssäännösten esitöissä (s. 47) todetaan vielä, että tuomari on esteellinen, jos ulkopuolinen henkilö ei voi vakuuttua tuomarin kyvystä käsitellä asiaa puolueettomasti. Asianosaisen oma käsitys tuomarin esteellisyydestä ei sen sijaan sellaisenaan ole ratkaiseva. Tuomari voi olla objektiivisesti arvioiden puolueeton, vaikka asianosainen pitää häntä esteellisenä. Esteellisyyttä on harkittava kussakin tapauksessa erikseen ja tuolloin on otettava huomioon, minkälainen suhde tuomarilla on käsiteltävään asiaan, asianosaisiin tai asiassa muutoin esiintyviin henkilöihin. Tuomari on esteellinen vain, jos jokin selvästi yksilöitävissä oleva olosuhde voi vaarantaa hänen puolueettomuutensa käsitellä tiettyä asiaa.

Arviointi

Kuten esitöistä ilmenee, ennakoasenne on käsillä ensisijaisesti silloin, jos tuomari on aikaisemmin käsitellyt samaa asiaa tai siihen läheisesti liittyvää kysymystä taikka muutoin ollut tekemisissä saman asian kanssa. Sen vuoksi asiassa on ensiksi arvioitava, onko käräjätuomari Lepistön aikaisemmin ratkaiseman asian L 706/2021/2416 ja nyt käsiteltävänä olevan asian L 706/2022/1504 välillä sellainen yhteys, että niitä olisi pidettävä samana asiana.

Asiassa L 706/2021/2416 kantajat olivat kanneperusteena esittäneet, että HUS / Lastenkliniikka oli kieltäytynyt hoitotoimenpiteistä sen vuoksi, että kantajat olivat kieltäytyneet käyttämästä maskia. Kantajien mukaan Husin menettely oli syrjinyt heitä. Käräjätuomari Lepistö on 10.9.2021 antamassaan tuomiossa hylännyt kanteen selvästi perusteettomana.

Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa oli kysymys koronatodistuksen käyttöä koskevan sääntelyn perustuslainmukaisuudesta ja siitä, oliko sääntely johtanut kantajan perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksien loukkaamiseen.

Asioille on yhteistä se, että molemmissa on ollut kysymys koronaviruksen leviämisen estämiseksi tähtäävien toimien aiheuttamista seurauksista. Asoissa oli kuitenkin eri asianosaiset, erilainen tapahtumienkulku ja eri oikeudelliset kysymykset. Kysymys ei siten ole edellä selostetuissa esitöissä tarkoitettulla tavalla samasta asiasta.

Asiassa on toiseksi arvioitava, voidaanko kärjätuomari Lepistöllä katsoa olevan sellainen oikeuskysymystä koskeva ennakoasenne, että häntä sen vuoksi tulisi pitää esteellisenä. Näiltä osin Vauhkala on esteellisyysväitteensä perusteluissa todennut, että kärjätuomari Lepistön asiassa L 706/2021/2416 antama ratkaisu on asiallisesti väärä ja että kärjätuomari Lepistö on perusteluissaan esittänyt poikkeuksellisen ehdottoman kannanoton irrallaan oikeuslähteistä.

Lopputulosta koskevassa arvioinnissa on perusteltua kiinnittää huomiota siihen, että kärjätuomari Lepistön ratkaisun oikeellisuus on saatettu hovioikeuden arvioitavaksi. Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 11 §:n 1 momentin 1 kohden mukaan jatkokäsittelylupa on myönnettävä, jos ilmenee aihetta epäillä kärjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta. Hovioikeus ei ole myöntänyt asiassa jatkokäsittelylupaa. Hovioikeuden lupaharkinnan lopputuloksesta on siten pääteltävissä, että hovioikeus on pitänyt kärjätuomari Lepistön ratkaisun lopputulosta oikeana.

Vauhkalan näkemys siitä, että kärjätuomari Lepistö olisi esittänyt poikkeuksellisen ehdottoman kannanoton irrallaan oikeuslähteistä on perustunut lähinnä siihen, että kärjätuomari Lepistö on osana perustelujaan käyttänyt ilmaisua ”denialismi”. Näiltä osin kärjäoikeus toteaa, että yksistään sanotun ilmaisun käyttäminen ei voida pitää oikeuslähteistä irrallaan olevana kannanottona, saati poikkeuksellisen ehdottomana sellaisena.

Ratkaisevaa on, että asioissa L 706/2021/2416 ja L 706/2022/1504 ovat arvioitavana eri oikeudelliset kysymykset. Kärjätuomari Lepistö ei ole ensin mainitussa asiassa esittänyt sellaista oikeudellista kantaa, josta voisi seurata esteellisyys myöhemmässä asiassa. Sanottua johtopäätöstä ei ole perusteltua arvioida toisin jonkin kärjätuomari Lepistön käyttämän yksittäisen ilmaisun perusteella.

Yhteenvedona kärjäoikeus toteaa, että asianosaisen oma käsitys tuomarin esteellisyydestä ei ole ratkaiseva vaan epäilyn tulee olla objektiivisesti arvioiden aiheellinen. Vauhkala ei ole esittänyt esteellisyysväitteensä tueksi sellaista seikkaa, joka objektiivisesti arvioiden antaisi perustellun aiheen epäillä kärjätuomari Lepistön puolueettomuutta asiassa.

Väite kärjätuomari Lepistön esteellisyydestä on siten hylättävä.

Päätöslauselma

Tuomarin esteellisyyttä koskeva väite hylätään.

Muutoksenhaku

Ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla.

Sähköinen allekirjoitus

Käräjätuomari Petri Voima